

Lateinischer Text des IPM (1648 Oktober 24)

Kollationsvorlage:

ACTA PACIS WESTPHALICAE. Hrsg. von der Nordrhein-Westfälischen Akademie der Wissenschaften in Verbindung mit der Vereinigung zur Erforschung der Neueren Geschichte e.V. durch Konrad Repgen. Serie III Abteilung B: Verhandlungsakten. Band 1: Die Friedensverträge mit Frankreich und Schweden. 1: Urkunden. Bearb. von Antje Oschmann. Münster 1998, Nr. 1. (ohne die textkritischen Anmerkungen und den Sachkommentar)

Für die Konkordanz zwischen IPO und IPM stehen:

=	gleicher oder bis auf unwesentliche Einzelheiten gleicher Wortlaut
≠	nicht in IPO bzw. IPM enthalten
≈	gleicher Inhalt, jedoch differenter Wortlaut
△	mutatis mutandis gleicher oder bis auf unwesentliche Einzelheiten gleicher Wortlaut ¹ .
~	gleiches oder ähnliches Thema, jedoch differenter Inhalt und Wortlaut
←, →	Verweis von IPM auf IPO

In nomine sacrosanctae et individuae trinitatis, amen.

Präambel

[IPM △ IPO]

Notum sit universis et singulis, quorum interest aut quomodolibet interesse potest, postquam a multis annis orta in Imperio Romano dissidia motusque civiles eo usque increverunt, ut non modo universam Germaniam, sed et aliquot finitima regna, potissimum vero Galliam, ita involverint, ut diuturnum et acre exinde natum sit bellum, primo quidem inter serenissimum et potentissimum principem ac dominum, dominum Ferdinandum II., electum Romanorum imperatorem, semper augustum, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae regem, archiducem Austriae, ducem Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, marchionem Moraviae, ducem Luxemburgiae, Superioris ac Inferioris Silesiae, Wurtembergae et Teckae, principem Sueviae, comitem Habsburgi, Tyrolis, Kyburgi et Goritiae, marchionem Sacri Romani Imperii, Burgoviae ac Superioris et Inferioris Lusatae, dominum Marchiae Slavonicae, Portus Naonis et Salinarum, inclytae memoriae, cum suis foederatis et adhaerentibus ex una et serenissimum ac potentissimum principem ac dominum, dominum Ludovicum XIII., Galliarum et Navarrae regem Christianissimum, inclytae memoriae, eiusque foederatos et adhaerentes ex altera parte, deinde post eorum e vita decessum inter serenissimum et potentissimum principem et dominum, dominum Ferdinandum III., electum Romanorum imperatorem, semper augustum, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae regem, archiducem Austriae, ducem Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, marchionem Moraviae, ducem Luxemburgiae, Superioris ac Inferioris Silesiae, Wurtembergae et Teckae, principem Sueviae, comitem Habsburgi, Tyrolis, Kyburgi et Goritiae, marchionem Sacri Romani Imperii, Burgoviae ac Superioris et Inferioris Lusatae, dominum Marchiae Slavonicae, Portus Naonis et Salinarum, cum suis foederatis et adhaerentibus ex una et serenissimum ac potentissimum principem ac dominum, dominum Ludovicum XIV., Galliarum et Navarrae regem Christianissimum, eiusque foederatos et

¹ Die Unterschiede rühren aus dem Bezug auf die französisch-kaiserlichen Verhältnisse einerseits und die schwedisch-kaiserlichen Verhältnisse andererseits her.

adhaerentes ex altera parte, unde multa christiani sanguinis effusio cum plurimarum provinciarum desolatione secuta est, tandem divina bonitate factum esse, ut annitente serenissima republica Veneta, cuius consilia difficillimis christiani orbis temporibus publicae saluti et quieti nunquam defuere, utrimque de pace universali suscepta sit cogitatio in eumque finem ex mutua partium conventionem, Hamburgi die 25. stylo novo vel die 15. stylo veteri Decembris anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo primo [1641] inita, constituta sit dies undecima stylo novo vel prima stylo veteri mensis Julii anno Domini 1643 congressui plenipotentiariorum Monasterii et Osnabrugis Westphalorum instituendo.

Comparentes igitur statuto tempore et loco utrimque legitime constituti legati plenipotentiarum, a parte quidem Imperatoris illustrissimi et excellentissimi domini, dominus Maximilianus comes a Trautmansdorff et Weinsberg, baro in Gleichenberg, Neostadii ad Cocrum, Negau, Burgaw et Totzenbach, dominus in Teinitz, eques aurei velleris, consiliarius secretus et camerarius sacrae Caesareae maiestatis eiusque aulae supremus praefectus, dominus Joannes Ludovicus comes a Nassau, Catzenelebogen, Vianden et Dietz, dominus in Beilstein, consiliarius secretus Imperatoris et eques aurei velleris, dominus Isaacus Volmarus, iuris utriusque doctor, serenissimi domini archiducis Ferdinandi Caroli consiliarius eiusque camerae praeses, a parte vero regis Christianissimi celsissimus princeps, dominus Henricus d'Orleans, dux de Longeville et d'Estouteville, princeps et supremus comes de Neuchastel, comes de Dunois et de Tancarville, conestabilis haereditarius Normanniae eiusdemque provinciae gubernator et locumtenens generalis, centum cataphractorum equitum dux et ordinum regionum eques etc., illustrissimi item ac excellentissimi domini, dominus Claudius de Mesmes, comes d'Avaux, dictorum ordinum commendator, unus ex praefectis aerarii regii et regni Gallici minister, et dominus Abel Servient, comes de la Roche des Aubiers, etiam unus ex regni Gallici ministris, interventu et opera illustrissimi et excellentissimi legati senatorisque Veneti, domini Aloysii Contareni, equitis, qui mediatoris munere procul a partium studio totos pene quinque annos impigre perfunctus est, post invocatum divini numinis auxilium mutuasque plenipotentiarum tabulas (quarum apographa sub finem huius instrumenti de verbo ad verbum inserta sunt) rite commutatas praesentibus, suffragantibus et consentientibus Sacri Romani Imperii electoribus, principibus ac statibus ad divini numinis gloriam et christianae reipublicae salutem in mutuas pacis et amicitiae leges consenserunt et convenerunt tenore sequenti:

Dispositio

[§ 1 IPM $\triangleq$ Art. I IPO]

Pax sit christiana, universalis et perpetua veraque et sincera amicitia inter sacram maiestatem Caesaream et sacram maiestatem Christianissimam nec non inter omnes et singulos foederatos et adhaerentes dictae maiestatis Caesareae, domum Austriacam eorumque haeredes et successores, praecipue vero electores, principes et status Imperii, ex una et omnes et singulos foederatos dictae maiestatis Christianissimae eorumque haeredes ac successores, inprimis serenissimam reginam regnumque Sueciae ac respective electores, principes statusque Imperii ex altera parte, eaque ita sincere serioque servetur et colatur, ut utraque pars alterius utilitatem, honorem ac commodum promoveat omnique ex parte et universi Romani Imperii cum regno Galliae et vicissim regni Galliae cum Romano Imperio fida vicinitas et segura studiorum pacis atque amicitiae cultura revirescant et reflorescant.

[§ 2 IPM = Art. II IPO]

Sit utrimque perpetua oblivio et amnistia omnium eorum, quae ab initio horum motuum quocumque loco modove ab una vel altera parte ultro citroque hostiliter facta sunt, ita ut nec eorum nec ullius alterius rei causa vel praetextu alter alteri posthac quidquam hostilitatis aut inimicitiae, molestiae vel impedimenti quoad personas, statum, bona vel securitatem per se vel per alios, clam aut palam, directe vel indirecte, specie iuris aut via facti, in Imperio aut uspiam

extra illud (non obstantibus ullis prioribus pactis in contrarium facientibus) inferat vel inferri faciat aut patiat, sed omnes et singulae hinc inde tam ante bellum quam in bello verbis, scriptis aut factis illatae iniuriae, violentiae, hostilitates, damna, expensae absque omni personarum rerumve respectu ita penitus abolitae sint, ut quidquid eo nomine alter adversus alterum praetendere posset, perpetua sit oblivione sepultum.

[§ 3 IPM ≠ IPO]

Et ut eo sincerior amicitiae mutuae securitas inter Imperatorem, regem Christianissimum, electores, principes et status Imperii posthac servetur (salvo assecurationis articulo infra descripto [vgl. §§ 111-120 IPM]), alter alterius hostes praesentes aut futuros nullo unquam titulo vel praetextu vel ullius controversiae bellive ratione contra alterum armis, pecunia, milite, commeatu aliterve iuvet aut ullis copiis, quae contra aliquem huius pacificationis consortem a quocunque duci contigerit, receptum, stativa, transitum indulgeat.

Circulus quidem Burgundicus sit maneatque membrum Imperii post controversias inter Galliam Hispaniamque sopitas hac pacificatione comprehensus; bellis tamen in eo iam vertentibus nec Imperator nec ullus Imperii status se immisceat.

In futurum vero si inter ea regna controversiae oriantur, firma semper maneat inter universum Imperium et reges regnumque Galliae de mutuis hostibus non iuvandis supradictae reciprocae obligationis necessitas; singulis tamen statibus liberum sit huic illive regno extra Imperii limites suppetias ferre, non tamen aliter quam secundum Imperii constitutiones.

[§ 4 IPM ≠ IPO]

Controversia Lotharingica vel arbitris utrimque nominandis submittatur vel tractatu Gallo-Hispanico vel alia amicabili via componatur, liberumque sit tam Imperatori quam electoribus, principibus et statibus Imperii eius compositionem amicabili interpositione aliisque pacificis officiis iuvare ac promovere, non tamen armis aut bellicis mediis.

[§ 5 IPM ≈ Art. III,1 IPO]

Iuxta hoc amicitiae mutuae et universalis amnistiae fundamentum universi et singuli Sacri Romani Imperii electores, principes, status (comprehensa immediata Imperii nobilitate) eorumque vasalli, subditi, cives et incolae, quibus occasione Bohemiae Germaniaeve motuum vel foederum hinc inde contractorum ab una vel altera parte aliquid praeiudicii aut damni quocunque modo vel praetextu illatum est, tam quoad ditiones et bona feudalia, subfeudalia et allodialia quam quoad dignitates, immunitates, iura et privilegia restituti sunt plenarie in eum utrimque statum in sacris et profanis, quo ante destitutionem gavisus sunt aut iure gaudere potuerunt, non obstantibus sed annullatis quibuscunque interim in contrarium factis mutationibus.

[§ 6 IPM ~ Art. III,2 IPO]

Quod si restituendorum bonorum et iurium possessores exceptionibus se iustis munitos existimaverint, eae quidem restitutionem nequaquam impediunt; hac tamen peracta coram competenti iudice examinentur et discutiantur.

[§ 7 IPM = Art. IV,1 IPO]

Et quamvis ex hac praecedenti regula generali facile diiudicari possit, qui et quatenus restituendi sint, tamen ad instantiam aliquorum de quibusdam gravioris momenti causis prout sequitur specialiter mentionem fieri placuit, ita tamen, ut qui expresse non nominati vel expuncti sunt, propterea pro omissis vel exclusis non habeantur.

[§ 8 IPM ≠ IPO]

Cum arrestum, quod mobilibus ad principem electorem Trevirenses spectantibus et in ducatum Luxemburgensem translatis Imperator per concilium provinciale antehac imponi curavit, relaxatum quidem et abolitum, attamen ad quorundam instantiam iterum renovatum, insuper etiam sequestrum praefecturae Bruch ad archiepiscopatum et medietati domini Sancti Joannis ad Joannem Rheinhardum de Söetern spectanti a praefato concilio indictum est, concordatis inter electoratum Trevirenses et ducatum Burgundiae publica Imperii interventione anno 1548 Augustae Vindelicorum erectis repugnet, conventum est, ut praedictum arrestum et sequestrum a concilio Luxemburgensi quantocius tollatur, dicto domino electori bona sua, praefectura et dominium, tam electoralia quam patrimonialia, una cum fructibus sequestratis relaxentur et tradantur ac, si quid forte amotum fuerit, reponatur pleneque atque integre restituatur, impetrantibus ad iudicem principis electoris in Imperio competentem pro obtinenda iuris et iustitiae administratione remissis.

[§ 9 IPM ≠ IPO]

Quod autem ad castra Ehrnbreitstein et Hamerstein attinet, Imperator tempore et modo infra in articulo executionis definitis [vgl. §§ 99, 105-109 IPM] praesidia inde deducet aut deduci curabit illaque castra in manus domini electoris Trevirensis eiusdemque capituli metropolitani pari potestate pro Imperio et electoratu custodienda tradet, quo nomine et capitaneus et novum praesidium ibi ab electore constituendum iuramento fidelitatis pro ipso eiusque capitulo pariter obstringi debebunt.

[§ 10 IPM ≙ Art. IV,2 IPO]

Deinde vero causam Palatinam conventus Monasteriensis et Osnabrugensis eo deduxit, ut ea de re iam diu mota lis diremta sit modo sequenti:

[§ 11 IPM = Art. IV,3 IPO]

Et primo quidem quod attinet domum Bavaricam, dignitas electoralis, quam electores Palatini antehac habuerunt, cum omnibus regaliis, officiis, praecedentiis, insigniis et iuribus quibuscunque ad hanc dignitatem spectantibus nullo prorsus excepto ut et Palatinatus Superior totus una cum comitatu Cham cum omnibus eorum appertinentiis, regaliis ac iuribus sicut hactenus ita et imposterum maneat penes dominum Maximilianum, comitem Palatinum Rheni, Bavariae ducem eiusque liberos totamque lineam Guilhelmianam, quamdiu masculi ex ea superstites fuerint.

[§ 12 IPM = Art. IV,4 IPO]

Vicissim dominus elector Bavariae pro se, haeredibus ac successoribus suis totaliter renunciavit debito tredecim millionum omnique praetensioni in Austriam Superiorem et statim a publicata pace omnia instrumenta desuper obtenta Caesareae maiestati ad cassandum et annullandum extradat.

[§ 13 IPM = Art. IV,5 IPO]

Quod ad domum Palatinam attinet, Imperator cum Imperio publicae tranquillitatis causa consentit, ut vigore praesentis conventionis institutus sit electoratus octavus, quo dominus Carolus Ludovicus comes Palatinus Rheni eiusque haeredes et agnati totius lineae Rudolphinae iuxta ordinem succedendi in aurea bulla expressum deinceps fruuntur. Nihil tamen iuris praeter simultaneam investituram ipsi domino Carolo Ludovico aut eius successoribus ad ea, quae cum dignitate electorali domino electori Bavariae totique lineae Guilhelmianae attributa sunt, competat.

[§ 14 IPM = Art. IV,6 IPO]

Deinde ut Inferior Palatinatus totus cum omnibus et singulis ecclesiasticis et secularibus bonis, iuribus et appertinentiis, quibus ante motus Bohemicos electores principesque Palatini gavisii sunt, omnibusque documentis, registis, rationariis et caeteris actis huc spectantibus eidem plenarie restituantur cassatis iis, quae in contrarium acta sunt, idque autoritate Caesarea effectum iri, ut neque rex Catholicus neque ullus alius, qui exinde aliquid tenet, se huic restitutioni ullo modo opponat.

[§ 15 IPM = Art. IV,7 IPO]

Cum autem certae quaedam praefecturae Stradae Montanae antiquitus ad electorem Moguntinensem pertinentes anno demum millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio [1463] pro certa pecuniae summa Palatinis cum pacto perpetuae reuisionis impignoratae fuerint, ideo conventum est, ut hae praefecturae penes modernum dominum electorem Moguntinensem eiusque in archiepiscopatu Moguntinensi successores permaneant, dummodo pretium pignorationis sponte oblatum intra terminum executioni conclusae pacis praefixum [vgl. § 100 IPM] parata pecunia exsoluat caeterisque, ad quae iuxta tenorem literarum oppignorationis tenetur, satisfaciat.

[§ 16 IPM = Art. IV,8 IPO]

Electori quoque Trevirensi tanquam episcopo Spirensi, episcopo item Wormatiensi iura, quae praetendunt in bona quaedam ecclesiastica intra Palatinatus Inferioris territorium sita, coram competenti iudice prosequi liberum esto, nisi de his inter utrumque principem amice conveniatur.

[§ 17 IPM = Art. IV,9 IPO]

Quod si vero contigerit lineam Guilhelmianam masculinam prorsus deficere superstite Palatina, non modo Palatinatus Superior, sed etiam dignitas electoralis, quae penes Bavariae duces fuit, ad eosdem superstites Palatinos interim simultanea investitura gavisuros redeat octavo tunc electoratu prorsus expungendo; ita tamen Palatinatus Superior hoc casu ad Palatinos superstites redeat, ut haeredibus allodialibus electoris Bavariae actiones et beneficia, quae ipsis ibidem de iure competunt, reservata maneant.

[§ 18 IPM = Art. IV,10 IPO]

Pacta quoque gentilitia inter domum electoralem Haidelbergensem et Neoburgicam a prioribus Imperatoribus super electorali successione confirmata ut et totius lineae Rudolphinae iura, quatenus huic dispositioni contraria non sunt, salva rataque maneant.

[§ 19 IPM = Art. IV,11 IPO]

Ad haec, si quae feuda Juliaciensia aperta esse competenti via iuris evictum fuerit, ea Palatinis evacuentur.

[§ 20 IPM = Art. IV,12 IPO]

Praeterea ut dictus dominus Carolus Ludovicus aliquatenus liberetur onere prospiciendi fratribus de appenagio, Caesarea maiestas ordinabit, ut dictis suis fratribus quadringenta Imperialium thalerorum millia [400.000] intra quadriennium ab initio anni venturi millesimi sexcentissimi quadragiesimi noni [1649] numerandum expendantur singulisque annis centena millia [100.000] solvantur una cum annuo censu quinque de centum computatis.

[§ 21 IPM = Art. IV,13 IPO]

Deinde tota domus Palatina cum omnibus et singulis, qui ei quocunque modo addicti sunt aut fuerunt, praecipue vero ministri, qui ei in hoc conventu aut alias operam suam navarunt, ut et omnes Palatinatus exules fruuntur amnistia generali supra descripta [vgl. § 2 IPM], pari cum caeteris in ea comprehensis iure et hac transactione singulariter in puncto gravaminum [vgl. § 47 IPM] plenissime.

[§ 22 IPM = Art. IV,14 IPO]

Vicissim dominus Carolus Ludovicus cum fratribus Caesareae maiestati obedientiam et fidelitatem sicut caeteri electores principesque Imperii praestet, ac insuper Palatinatu Superiori pro se et haeredibus suis tum ipse tum eius fratres, donec ex linea Guilhelmiana haeredes legitimi et masculi superfuerint, renuncient.

[§ 23 IPM = Art. IV,15 IPO]

Cum autem de eiusdem principis viduae matri sororibusque praestando victualitio et dote constituenda mentio iniiceretur, pro benevolo sacrae Caesareae maiestatis in domum Palatinam affectu promissum est dictae viduae matri pro victualitio semel pro semper viginti thalerorum Imperialium millia [20.000], singulis autem sororibus dicti domini Caroli Ludovici, quando nuptum elocatae fuerint, dena thalerorum Imperialium millia [10.000] nomine suae maiestatis exsolutum iri. De reliquo vero ipsis idem princeps Carolus Ludovicus satisfacere teneatur.

[§ 24 IPM = Art. IV,16 IPO]

Comites in Leiningen et Daxburg saepedictus dominus Carolus Ludovicus eiusque successores in Palatinatu Inferiori nulla in re turbet, sed iure suo a multis retro seculis obtento et a Caesaribus confirmato quiete ac pacifice uti frui permittat.

[§ 25 IPM = Art. IV,17 IPO]

Liberam Imperii nobilitatem per Franconiam, Sueviam et tractum Rheni cum districtibus appertinentibus in suo statu immediato inviolate relinquat.

[§ 26 IPM = Art. IV,18 IPO]

Feuda etiam ab Imperatore in baronem Gerhardum de Waldenburg dictum *Œchenckherrn*, Nicolaum Georgium Raigersperger, cancellarium Moguntinum, et Henricum Brömbser, baronem de Rudesheim, item ab electore Bavariae in baronem Joannem Adolphum Wolff dictum *Metternich* collata rata maneant. Teneantur tamen eiusmodi vasalli domino Carolo Ludovico velut domino directo eiusque successoribus iuramentum fidelitatis praestare atque ab eodem feudorum suorum renovationem petere.

[§ 27 IPM = Art. IV,19 IPO]

Augustanae confessionis consortibus, qui in possessione templorum fuerant, interque eos civibus et incolis Oppenheimensibus, servetur status ecclesiasticus anni 1624, caeterisque id desideraturis Augustanae confessionis exercitium tam publice in templis ad stas horas quam privatim in aedibus propriis aut alienis ei rei destinatis per suos aut vicinos verbi divini ministros peragere liberum esto.

[§ 28 IPM → Art. IV,20-22 IPO]

Paragraphi "Princeps Ludovicus Philippus etc.", "Princeps Fridericus etc." et "Princeps Leopoldus Ludovicus etc." hic eodem modo inserti intelligantur, prout in instrumento Caesareo-Suecico continentur [vgl. Art. IV,20-22 IPO].

[§ 29 IPM = Art. IV,23 IPO]

Controversia, quae vertitur inter episcopos respective Bambergensem et Herbipolensem ac marchiones Brandenburgicos, Culmbachi et Onoltzbachi, de castro, oppido, praefectura et monasterio Kitzingen in Franconia ad Moenum aut amicabile compositione aut summario iuris processu terminetur intra biennium sub poena perdendae praetensionis imponenda tergiversanti; interim dictis dominis marchionibus restituatur nihilominus fortalitium Wilzburg in eum statum, qui tempore traditionis descriptus fuit, ex conventionem et promisso.

[§ 30 IPM → Art. XIV,1-3 IPO]

Conventio inita circa alimenta domini Christiani Wilhelmi marchionis Brandenburgici huc repetita censeatur, prout continetur articulo 14 instrumenti Caesareo-Suecici [vgl. Art. XIV,1-3 IPO].

[§ 31(1) IPM ≠ IPO, § 31(2) IPM → Art. IV,24 IPO]

Rex Christianissimus tempore et modo inferius definitis circa deductionem praesidorum [vgl. §§ 99, 105 IPM] restituet duci Wurtembergico civitates et fortalitia Hohenwiel, Schorendorff, Tübingen aliaque omnia loca sine ulla reservatione, quae in ducatu Wurtembergico praesidiis suis tenet.

In reliquis paragraphus "Domus Wurtembergica", sicut in instrumento Caesareo-Suecico insertus est [vgl. Art. IV,24 IPO], hic insertus intelligatur.

[§ 32 IPM ~ Art. IV,25 IPO]

Principes quoque Wurtembergici lineae Montpelgartensis restituantur in omnes suas ditiones in Alsatia vel ubicunque sitas et nominatim in duo feuda Burgundica Clerval et Passavant et ab utraque parte redintegrentur in eum statum, iura et praerogativas, quibus ante initium horum bellorum gavisus sunt.

[§ 33 IPM = Art. IV,26 IPO]

Fridericus marchio Badensis et Hachbergensis eiusque filii et haeredes cum omnibus, qui iisdem quocunque modo inservierunt aut adhucdum inserviunt, cuiuscunque nominis aut conditionis sint, gaudeant et fruuntur supra articulo 2. et 3. descripta amnistia [vgl. §§ 2, 5 IPM] cum omnibus suis clausulis et beneficiis eiusque vigore restituantur plenissime in eum statum in sacris et profanis, in quo ante exortos Bohemiae motus fuit dominus Georgius Fridericus, marchio Badensis et Hachbergensis, quoad Marchionatum Inferiorem Badensem, qui vulgo sub appellatione *Baden-Durlach* venit, itemque quoad marchionatum Hachbergensem, tum etiam quoad ditiones Röttelen, Badenweiler et Sausenberg, non obstantibus sed annullatis quibuscunque interim in contrarium factis mutationibus.

Deinde restituantur marchioni Friderico praefecturae Stein et Renchingen absque onere aeris alieni interea temporis a marchione Guilielmo contracti, ratione fructuum, interesse ac sumptuum per transactionem Etlingae anno Domini millesimo sexcentesimo vicesimo nono [1629] initam dicto Guilielmo marchioni Badensi cessae cum omnibus iuribus, documentis literariis aliisque pertinentiis, ita ut tota illa actio sumptuum ac fructuum perceptorum et percipiendorum cum omni damno et interesse a tempore primae occupationis numerando sublata et penitus extincta sit. Annua quoque pensitatio ex Marchionatu Inferiori Marchionatui Superiori pendenda solita virtute praesentium penitus sublata, annullata et annihilata sit, nec eo

nomine quicquam vel de praeterito vel de futuro imposterum unquam praetendatur vel exigatur.

Alternetur etiam imposterum inter utramque lineam Badensem, Inferioris scilicet et Superioris Marchionatus Badensis, praecedentia et sessio in comitiis et circuli Suevici aliisque universalibus vel particularibus Imperii aut quibuscunque conventibus, pro nunc tamen eadem praecedentia penes marchionem Fridericum, dum superstes erit, permanente.

[§ 34 IPM = Art. IV,27 IPO]

De baronatu Hohengerolseck conventum est, ut si domina principissa Badensis praetensa sua iura in dicto baronatu documentis authenticis sufficienter probaverit, restitutio statim post latam desuper sententiam fiat cum omni causa omnique iure vigore documentorum competenti. Cognitio autem haec finiatur a die publicatae pacis intra biennium. Nullae denique actiones, transactiones vel exceptiones generales vel speciales clausulae in hoc instrumento pacis comprehensae (quibus omnibus per expressum et in perpetuum vigore huius derogatum sit) ab una vel altera parte ullo unquam tempore contra hanc specialem conventionem allegentur vel admittantur.

[§ 35 IPM → Art. IV,28-45 IPO]

Paragraphi "Dux de Croy etc.", "Quod controversiam Nassaw-Siegen etc.", "Comitibus Nassaw-Saraepontanis etc.", "Domus Hanoica etc.", "Joannes Albertus comes Solmensis etc.", "Itemque restituatur domus Solms etc.", "Comites de Isenburg etc.", "Rheingravii etc.", "Vidua domini Ernesti comitis Sainensis etc.", "Castrum et comitatus Falckenstein etc.", "Restituatur etiam domus Waldeck etc.", "Joachimus Ernestus comes Ottingensis etc.", "Item domus Hohenloica etc.", "Fridericus Ludovicus etc.", "Ferdinandus Carolus etc.", "Domus Erbacensis etc.", "Vidua et haeredes comitis a Brandenstein etc.", "Baro Paulus Kevenhillier etc." hic iisdem verbis inserti intelligantur, prout in instrumento Caesareo-Suecico [vgl. Art. IV,28-45 IPO] continentur.

[§ 36 IPM = Art. IV,46 IPO]

Contractus, permutationes, transactiones, obligationes et instrumenta debiti vi metuve seu statibus seu subditis illicite extorta, prout in specie queruntur Spira, Weisenburgum ad Rhenum, Landavia, Reutlingen, Hailbrunna aliique, ut et redemptae cessaeque actiones abolitae atque ita annullatae sunt, ut ullum iudicium actionemve eo nomine intentare minime liceat. Quod si vero debitores instrumenta crediti vi metuve creditoribus extorserint, ea omnia restituantur actionibus desuper salvis.

[§ 37 IPM = Art. IV,47-48 IPO]

Debita, sive emptionis, venditionis, annuorum reddituum sive alio nomine vocentur, si ab una alterave belligerantium parte in odium creditorum violenter extorta sint, contra debitores veram violentiam et realem solutionem intercessisse allegantes et se ad probandum offerentes nulli processus executivi decernantur nisi his exceptionibus praevia plenaria causae cognitione decisis, [vgl. Art. IV,48 IPO] processu desuper instituto a pacis publicatione intra biennium finiendo sub poena perpetui silentii contumacibus debitoribus imponenda. Processus autem hactenus eo nomine contra ipsos decreti una cum transactionibus et promissionibus pro futura creditorum restitutione factis tollantur et enerventur, salvis tamen iis pecuniarum summis, quae flagrante bello pro aliis ad avertenda maiora eorum pericula et damna bono animo et intentione erogatae sunt.

[§ 38 IPM = Art. IV,49 IPO]

Sententiae tempore belli de rebus mere secularibus pronunciatae, nisi processus vitium et defectus manifeste pateat vel in continenti demonstrari possit, non quidem omnino sint nullae, ab effectu tamen rei iudicatae suspendantur, donec acta iudicialia (si alterutra pars intra semestre ab inita pace spatium petiverit revisionem) in iudicio competenti modo ordinario vel extraordinario in Imperio usitato revideantur et aequabili iure ponderentur, atque ita dictae sententiae vel confirmantur vel emendantur vel, si nulliter latae sint, plane rescindantur.

[§ 39 IPM = Art. IV,50 IPO]

Si quae etiam feuda regalia vel privata ab anno millesimo sexcentesimo decimo octavo [1618] non fuerant renovata nec interim eorum nomine praestita servitia, nemini id fraudi esto, sed tempus repetendae investiturae a die factae pacis cedere incipiat.

[§ 40 IPM = Art. IV,51 IPO]

Tandem omnes et singuli tam bellici officiales militesque quam consilarii et ministri togati, civiles et ecclesiastici, quocunque nomine aut conditione censentur, qui uni alterive parti earundemve foederatis aut adhaerentibus toga vel sago militarunt, a summo ad infimum, ab infimo ad summum absque ullo discrimine vel exceptione cum uxoribus, liberis, haeredibus, successoribus, servitoribus quoad personas et bona in eum vitae, famae, honoris, conscientiae, libertatis, iurium et privilegiorum statum, quo ante dictos motus gavisus sunt aut iure gaudere potuerunt, utrinque restituti sunt, nec eorum personis aut bonis ullum creator praeiudicium, ullave actio vel accusatio intentator, multo minus ulla poena damnumve quocunque praetextu irrogator. Et haec quidem omnia quoad illos, qui Caesareae maiestatis et domus Austriacae subditi et vasalli non sunt, plenissimum effectum habeant.

[§ 41 IPM = Art. IV,52 IPO]

Qui vero subditi et vasalli haereditarii Imperatoris et domus Austriacae sunt, eadem gaudeant amnistia quoad personas, vitam, famam et honores habeantque securum reditum in pristinam patriam, ita tamen, ut se teneantur accommodare legibus patriis regnorum et provinciarum.

[§ 42 IPM $\triangleq$ Art. IV,53 IPO]

Quantum autem eorundem bona concernit, si ea, antequam in coronae Galliae Sueciaeve partes transierunt, confiscatione aut alio modo amissa fuere, etsi plenipotentarii Suecici diu multumque institerant, ut iis etiam illa restituerentur, tamen cum sacrae Caesareae maiestati hac in re ab aliis nihil praescribi nec ob Caesareanorum constantem contradictionem aliter transigi potuerit ordinibusque Imperii eapropter bellum continuari e re Imperii non fuerit visum, porro quoque amissa sunt ac modernis possessoribus permanento.

[§ 43 IPM $\triangleq$ Art. IV,54 IPO]

Illa vero bona, quae ipsis post eam ob causam, quod pro Gallis aut Suecis contra Caesarem domumque Austriacam arma sumpsissent, erepta sunt, iisdem, qualia nunc sunt, absque refusione tamen sumptuum et fructuum perceptorum aut damni dati, restituantur.

[§ 44 IPM = Art. IV,55 IPO]

De caetero in Bohemia aliisque quibuscunque provinciis haereditariis Imperatoris Augustanae confessioni addictis subditis vel creditoribus eorumve haeredibus pro privatis suis praetensionibus, si quas habent et earum nomine actiones intenderint aut prosecuti fuerint, ius et iustitia aequae ac catholicis citra respectum administretur.

[§ 45 IPM = Art. IV,56 IPO]

A dicta tamen universali restitutione excepta sunt, quae restitui vel reddi nequeunt, mobilia et se moventia, fructus percepti, auctoritate belligerantium partium interversa itemque tam destructa quam publicae securitatis causa in alios usus conversa aedificia publica et privata, sacra et profana, nec non deposita publica vel privata hostilitatis intuitu confiscata, legitime vendita, sponte donata.

[§ 46 IPM = Art. IV,57 IPO]

Quia vero etiam causa Juliensis successionis inter interessatos, nisi praevenerit, magnas aliquando turbas in Imperio excitare posset, ideo conventum est, ut ea quoque pace confecta ordinario processu coram Caesarea maiestate vel amabili compositione vel alio legitimo modo sine mora dirimatur.

[§ 47 IPM → Art. V, VII IPO]

Cum etiam ad maiorem Imperii tranquillitatem stabiliendam de controversiis circa bona ecclesiastica et libertatem exercitii religionis his ipsis de pace universali congressibus certa quaedam compositio inter Caesarem, electores, principes et status Imperii inita atque instrumento pacis cum plenipotentariis reginae et coronae Sueciae erecto inserta fuerit [vgl. Art. V IPO], placuit eandem compositionem ut et illam, de qua inter eosdem ratione eorum, qui reformati vocantur, convenit [vgl. Art. VII IPO], praesenti quoque tractatu firmare et stabilire eo plane modo, ac si de verbo ad verbum huic inserta legeretur instrumento.

[§ 48 IPM = Art. XV,1 IPO]

Circa causam Hasso-Cassellanam conventum est, ut sequitur:

Primo omnium: Domus Hasso-Cassellana omnesque eius principes, maxime domina Amelia Elisabetha, Hassiae landgravia, eiusque filius, dominus Wilhelmus, illorumque haeredes, ministri, officiales, vasalli, subditi, milites et alii quocumque modo illis addicti nullo prorsus excepto, non obstantibus contrariis pactis, processibus, proscriptionibus, declarationibus, sententiis, executionibus et transactionibus, sed illis omnibus ut et actionibus vel praetensionibus ratione damnorum et iniuriarum tam neutralium quam belligerantium annullatis, universalis amnistiae suprasancitae [vgl. § 2 IPM] et ad initium belli Bohemici cum plenaria restitutione reductae (exceptis Caesariae maiestatis et domus Austriae vasallis et subditis haereditariis, quemadmodum de iis in § "Tandem omnes etc." [vgl. §§ 40-44 IPM] disponitur) omniumque beneficiorum ex hac et religiosa pace provenientium pari cum caeteris statibus iure, prout in articulo incipiente "Unanimi etc." [vgl. Art. VII IPO] disponitur, plenarie participes sunt.

[§ 49 IPM = Art. XV,2 IPO]

Secundo: Domus Hasso-Casselana eiusque successores abbatiam Hirsfeldensem cum omnibus appertinentiis secularibus et ecclesiasticis sive intra sive extra territorium (ut praepositura Gellingen) sitis, salvis tamen iuribus, quae domus Saxonica a tempore immemoriali possidet, retineant et eo nomine investituram a Caesarea maiestate toties, quoties casus evenerit, petant et fidelitatem praestent.

[§ 50 IPM = Art. XV,3 IPO]

Tertio: Ius directi et utilis domini in praefecturas Schaumburgh, Buckenburg, Sachsenhagen et Statthagen episcopatus Mindano antehac assertum et adiudicatum porro ad dominum Wilhelmum, modernum Hassiae landgravium, eiusque successores plenarie in perpetuum citra ulteriorem dicti episcopatus aut alterius cuiusvis contradictionem aut turbationem pertineat, salva tamen transactione inter Christianum Ludovicum ducem Brunsvico-Luneburgensem et

Hassiae landgraviam Philippumque comitem de Lippe inita, firma etiam manente, quae inter eandem landgraviam et dictum comitem inita est, conventionione.

[§ 51 IPM = Art. XV,4 IPO]

Conventum praeterea est, ut pro locorum hoc bello occupatorum restitutione et indemnitate causa dominae landgraviae Hassiae tutrici eiusque filio huiusve successoribus Hassiae principibus ex archiepiscopatibus Moguntinensi et Coloniensi, episcopatibus item Paderbornensi, Monasteriensi et abbatia Fuldensi sexies centena millia [600.000] dalerorum Imperialium bonitate Imperialibus constitutionibus modernis correspondentium intra spatium novem mensium a tempore ratificationis pacis computandum Cassellis solventium periculo et sumptibus pendantur, nec contra promissam solutionem ulla exceptio ullusve praetextus admittatur, multo minus summa conventa ullo arresto afficiatur.

[§ 52 IPM = Art. XV,5 IPO]

Ut etiam domina landgravia de solutione tanto securior sit, sequentibus conditionibus retineat Neus, Cosfelt et Neuhaus inque iis locis sua sibi solum obligata praesidia habeat, ea quidem lege, ut praeter officiales et alias personas in praesidiis necessarias dictorum trium locorum praesidia coniunctim non excedant numerum mille ducentorum [1.200] peditum et centum equitum, dominae landgraviae dispositioni relicto, quot cuivis dictorum locorum peditum et equitum imponere quemve huic vel illi praesidio praeficere velit.

[§ 53 IPM = Art. XV,6 IPO]

Praesidia autem secundum ordinationem de sustentatione officialium et militum Hassiacis hactenus consuetam alantur, et quae ad conservanda fortalitia necessaria sunt, praestentur ex archi- et episcopatibus, in quibus dicta arx et civitates sunt sitae, absque summae supranominatae diminutione. Integrum autem sit ipsis praesidiis contra morosos et tardantes, sed non ultra debitam summam exequi. Iura autem superioritatis et iurisdictio tam ecclesiastica quam secularis et redditus nominatarum arcis et civitatum domino archiepiscopo Coloniensi sint salva.

[§§ 54-55 IPM = Art. XV,7-9 IPO]

Quamprimum vero post ratificatam pacem dominae landgraviae trecenta millia [300.000] dalerorum Imperialium fuerint exsoluta, restituta Neussia retineat Cosfelt solum et Neuhaus, ita tamen, ut praesidium Neussianum in Cosfelt et Neuhaus non deducat vel eius nomine quicquam ulterius exigat nec praesidia in Cosfelt numerum sexcentorum peditum et quinquaginta equitum, in Neuhaus autem centum peditum excedant. Sin autem intra terminum novem mensium dominae landgraviae integra summa non dependatur, non tantum Cosfelt et Neuhaus, donec plenaria subsecuta fuerit solutio, sed etiam pro residuo summae eiusque singulis centenis quinque annuatim Imperiales, donec residuum summae exsolutum fuerit, pensionis nomine solvantur, et tot praefectarum ad supranominatos archi- et episcopatus atque abbatiam pertinentium et Hassiae principatui vicinarum, quot praestandis et exsolvendis pensionibus sufficiunt, quaestores et receptores dominae landgraviae iuramento obstringantur, ut de redditibus annuas residuae summae pensiones solvant, non obstante dominorum suorum prohibitione.

Quod si vero quaestores et receptores in solvendo moras nectant aut redditus alio conferant, domina landgravia exequendi et ad solutionem quovis modo illos adigendi liberam habeat potestatem, de reliquo iure territoriali domino proprietatis interea semper salvo. Simulac vero domina landgravia totam summam cum pensionibus a tempore morae acceperit, restituat illico loca iam denominata cautionis loco interim retenta, pensiones cessent, et quaestores atque receptores, quorum facta fuit mentio, iuramenti nexu sint liberati.

Quarum autem praefectarum reditus pensionibus contingente mora solvendis sint assignandi, ante ratificationem pacis eventualiter conveniet, quae conventio non minoris sit roboris quam ipsum pacis instrumentum.

[§ 56 IPM = Art. XV,10-11 IPO]

Praeter loca autem securitatis causa, ut memoratum, dominae landgraviae relinquenda et post solutionem demum restituenda restituat illa nihilominus ratificatione pacis subsequuta omnes provincias et episcopatus nec non illorum urbes, praefecturas, oppida, fortalitia, propugnacula et omnia denique bona immobilia nec non iura inter haec bella ab ipsa occupata, ita tamen, ut tam in praefatis tribus locis cautionis nomine retinendis quam reliquis omnibus restituendis non solum annonam et omnia ad bellicum apparatus spectantia, quae inferri vel fieri curavit, per subditos evehenda dominae landgraviae et supradictis successoribus, quae vero ab ipsa non illata, sed in locis occupatis tempore occupationis reperta sunt et adhuc extant, ibi permaneant, sed ut etiam fortificationes et valla durante occupatione extracta eatenus destruantur, ne tamen urbes, oppida, arces vel castra cuiusvis invasionibus et depraedationibus pateant.

[§ 57 IPM $\triangleq$ Art. XV,12 IPO]

Et quamvis domina landgravia praeterquam ab archi- et episcopatus Moguntinensi, Coloniensi, Paderbornensi, Monasteriensi et abbatia Fuldensi a nemine restitutionis et indemnitate loco aliquid poposcerit et sibi eo nomine a quoquam alio quicquam solvi omnino noluerit, pro rerum tamen et circumstantiarum aequitate placuit toti conventui, ut salva manente dispositione paragraphi praecedentis inchoantis "Conventum praeterea est etc." [vgl. § 51 IPM] etiam caeteri status cuiuscunque generis cis et ultra Rhenum, qui prima Martii huius anni Hassiacis contributionem dependerunt, secundum proportionem contributionis exsolutae toto hoc tempore observatam ad conficiendam summam superius positam et militum praesidiariorum sustentationem ratam suam supranominatis archi- et episcopatus atque abbatiae conferant et damnum, si quod solventes ob unius vel alterius moram perpassi fuerint, morosi resarciant nec executionem contra tergiversantes instituendam Caesareae maiestatis aut regiae maiestatis Christianissimae vel etiam Hassiae landgraviae officiales aut milites impediunt neque etiam fas sit Hassiacis quemquam in praeiudicium huius declarationis eximere; ii vero, qui suam quotam rite persolverint, ab omni eatenus onere liberi erunt.

[§ 58 IPM = Art. XV,13 IPO]

Quod controversias inter domos Hassiacas, Cassellanam et Darmstadinam, super successione Marpurgensi agitatae attinet, quandoquidem eae Cassellis die 14. mensis Aprilis proxime elapsi consensu partium unanimi accedente penitus sunt compositae, placuit transactionem istam cum suis annexis et recessibus, sicut ea Cassellis inita et a partibus subsignata conventuique huic insinuata fuit, vigore instrumenti huius eiusdem plane esse roboris, ac si verbis totidem hisce tabulis inserta comprehenderetur, nec a partibus transigentibus nec aliis quibusvis sub praetextu sive pacti sive iuramenti sive alio quocunque ullo unquam tempore convelli posse, quinimo ab omnibus, etiamsi aliquis ex interessatis eam forte confirmare detrectet, exactissime observari debere.

[§ 59 IPM = Art. XV,14 IPO]

Sicut etiam transactio inter defunctum dominum Wilhelmum Hassiae landgravium et dominos Christianum et Wolradum comites Waldecciae die undecimo Aprilis anno 1635 facta et a domino Georgio Hassiae landgravio die 14. Aprilis anno 1648 ratificata non minus vigore huius pacificationis perpetuum et plenissimum robur obtinebit omnesque Hassiae principes pariter ac comites Waldecciae obligabit.

[§ 60 IPM = Art. XV,15 IPO]

Firmum quoque maneat et inviolabiliter custodiatur ius primogeniturae in qualibet domo Hassiae, Cassellana et Darmstattina, introductum et a Caesarea maiestate confirmatum.

[§ 61 IPM = Art. VI IPO]

Cum item Caesarea maiestas ad querelas nomine civitatis Basileensis et universae Helvetiae coram ipsius plenipotentariis ad praesentes congressus deputatis propositas super nonnullis processibus et mandatis executivis a camera Imperiali contra dictam civitatem aliosque Helvetiorum unitos cantones eorumque cives et subditos emanatis requisita ordinum Imperii sententia et consilio singulari decreto die 14. mensis Maii anno proxime praeterito [1647] declaraverit praedictam civitatem Basileam caeterosque Helvetiorum cantones in possessione vel quasi plenae libertatis et exemptionis ab Imperio esse ac nullatenus eiusdem Imperii dicasteriis et iudiciis subiectos, placuit hoc idem publicae huic pacificationis conventioni inserere ratumque ac firmum manere atque idcirco eiusmodi processus una cum arrestis eorum occasione quodocunque decretis prorsus cassos et irritos esse debere.

[§ 62 IPM = Art. VIII,1 IPO]

Ut autem provisum sit, ne posthac in statu politico controversiae suboriantur, omnes et singuli electores, principes et status Imperii Romani in antiquis suis iuribus, praerogativis, libertate, privilegiis, libero iuris territorialis tam in ecclesiasticis quam politicis exercitio, ditionibus, regalibus horumque omnium possessione vigore huius transactionis ita stabiliti firmitaque sunt, ut a nullo unquam sub quocunque praetextu de facto turbari possint vel debeant.

[§ 63 IPM = Art. VIII,2 IPO]

Gaudeant sine contradictione iure suffragii in omnibus deliberationibus super negociis Imperii, praesertim ubi leges ferendae vel interpretandae, bellum decernendum, tributa indicenda, delectus aut hospitationes militum instituendae, nova munimenta intra statuum ditiones exstruenda nomine publico veterave firmanda praesidiis nec non ubi pax aut foedera facienda aliave eiusmodi negotia peragenda fuerint. Nihil horum aut quicquam simile posthac unquam fiat vel admittatur nisi de comitali liberoque omnium Imperii statuum suffragio et consensu. Cumprimis vero ius faciendi inter se et cum exteris foedera pro sua cuiusque conservatione ac securitate singulis statibus perpetuo liberum esto, ita tamen, ne eiusmodi foedera sint contra Imperatorem et Imperium pacemque eius publicam vel hanc inprimis transactionem fiantque salvo per omnia iuramento, quo quisque Imperatori et Imperio obstrictus est.

[§ 64 IPM = Art. VIII,3 IPO]

Habeantur autem comitia Imperii intra sex menses a dato ratificatae pacis, postea vero, quoties id publica utilitas aut necessitas postulaverit. In proximis vero comitiis emendentur inprimis anteriorum conventuum defectus, ac tum quoque de electione Romanorum regum, certa constantique Caesarea capitulatione concipienda, de modo et ordine in declarando uno vel altero statu in bannum Imperii praeter eum, qui alias in constitutionibus Imperii descriptus est, tenendo, redintegrandis circulis, renovanda matricula, reducendis statibus exemptis, moderatione et remissione Imperii collectarum, reformatione politiae et iustitiae, taxae sportularum in iudicio camerali, ordinariis deputatis ad modum et utilitatem reipublicae rite formandis, legitimo munere directorum in Imperii collegiis et similibus negotiis, quae hic expediri nequiverant, ex communi statuum consensu agatur et statuatur.

[§ 65 IPM = Art. VIII,4 IPO]

Tam in universalibus vero quam particularibus diaetis liberis Imperii civitatibus non minus quam caeteris statibus Imperii competat votum decisivum, iisque rata et intacta maneant

regalia, vectigalia, redditus annui, libertates, privilegia confiscandi, collectandi et inde dependentia aliaque iura ab Imperatore et Imperio legitime impetrata vel longo usu ante hos motus obtenta, possessa et exercita cum omnimoda iurisdictione intra muros et in territorio, cassatis, annullatis et in futurum prohibitis iis, quae per repressalias, arresta, viarum occlusiones et alios actus praeiudiciales sive durante bello quocunque praetextu in contrarium facta et propria auctoritate hucusque attentata sunt sive dehinc nullo praecedente legitimo iuris et executionis ordine fieri attentarive poterunt. De caetero omnes laudabiles consuetudines et Sacri Romani Imperii constitutiones et leges fundamentales imposterum religiose serventur sublatis omnibus, quae bellicorum temporum iniuria irrepserant, confusionibus.

[§ 66 IPM = Art. VIII,5 IPO]

De indaganda aliqua ratione et modo aequitati conveniente, qui persecutiones actionum contra debitores ob bellicas calamitates fortunis lapsos aut nimio usurarum cursu aggravatos moderate terminari indeque nascituris maioribus incommodis etiam tranquillitati publicae noxiis obviam iri possit, Caesarea maiestas curabit exquiri tam iudicii aulici quam cameralis vota et consilia, quae in futuris comitiis proponi et in constitutionem certam redigi possint. Interea tamen temporis in huiusmodi causis ad iudicia cum summa Imperii tum singularia statuum delatis circumstantiae a partibus allegatae bene ponderentur, ac nemo executionibus immoderatis praegravetur, sed haec omnia Holsatiae constitutione salva et illaesa.

[§ 67 IPM = Art. IX,1 IPO]

Et quia publice interest, ut facta pace commercia vicissim reflorescant, ideo conventum est, ut quae eorum praeiudicio et contra utilitatem publicam hinc inde per Imperium belli occasione noviter propria auctoritate contra iura, privilegia et sine consensu Imperatoris atque electorum Imperii invecta sunt vectigalia et telonia ut et abusus bullae Brabantinae indeque natae repressaliae et arresta cum inductis peregrinis certificationibus, exactionibus, detentionibus itemque immoderata postarum omniaque alia inusitata onera et impedimenta, quibus commerciorum et navigationis usus deterior redditus est, penitus tollantur et provinciis, portibus, fluminibus quibuscunque sua pristina securitas, iurisdictione et usus, prout ante hos motus bellicos a pluribus retro annis fuit, restituantur et inviolabiliter conserventur.

[§ 68 IPM = Art. IX,2 IPO]

Territoriorum, quae flumina alluunt, et aliorum quorumcunque iuribus ac privilegiis ut et teloneis ab Imperatore de consensu electorum cum aliis tum etiam comiti Oldenburgensi in Visurgi concessis aut usu diuturno introductis in pleno suo vigore manentibus et executioni mandandis.

Tum, ut plena sit commerciorum libertas et transitus ubique locorum terra marique tutus adeoque ea omnibus et singulis utriusque partis foederatorum vasallis, subditis, clientibus et incolis eundi, negotiandi redeundique potestas data sit virtuteque praesentium concessa intelligatur, quae unicuique ante Germaniae motus passim competebat. Quos etiam magistratus utrinque contra iniustas oppressiones et violentias instar propriorum subditorum defendere ac protegere teneantur, hac conventionem ut et iure legeque cuiusque loci per omnia salvis.

[§ 69 IPM ≠ IPO]

Quo magis autem dicta pax atque amicitia inter Imperatorem et Christianissimum regem firmari possit et securitati publicae melius prospiciatur, ideo de consensu, consilio et voluntate electorum, principum et statuum Imperii pro bono pacis conventum est:

[§ 70 IPM ≠ IPO]

Primo: Quod supremum dominium, iura superioritatis aliaque omnia in episcopatus Metensem, Thullensem et Virodunensem urbesque cognomines eorumque episcopatum districtus et nominatim Moyenicum eo modo, quo hactenus ad Romanum spectabant Imperium, imposterum ad coronam Galliae spectare eique incorporari debeant in perpetuum et irrevocabiliter, reservato tamen iure metropolitano ad archiepiscopatum Trevirensis pertinente.

[§ 71 IPM ≠ IPO]

Restituatur in possessionem episcopatus Virodunensis dominus Franciscus, Lotharingiae dux, tanquam legitimus episcopus, et eum episcopatum pacifice administrare eiusque sicuti et suarum abbatiarum (salvo regis et cuiuscunque privati iure) nec non bonorum suorum patrimonialium ubicunque sitorum iuribus (quatenus praedictae cessioni non repugnant), privilegiis, redditibus et fructibus uti frui permittatur, dummodo prius praestiterit regi iuramentum fidelitatis nihilque moliat adversus suae maiestatis regnique commoda.

[§ 72 IPM ≠ IPO]

Secundo: Imperator et Imperium cedunt transferuntque in regem Christianissimum eiusque in regno successores ius directi domini, superioritatis et quodcunque aliud sibi et Sacro Romano Imperio hactenus in Pinarolum competebat et competere poterat.

[§ 73 IPM ≠ IPO]

Tertio: Imperator pro se totaque serenissima domo Austriaca itemque Imperium cedunt omnibus iuribus, proprietatibus, dominiis, possessionibus ac iurisdictionibus, quae hactenus sibi, Imperio et familiae Austriacae competebant in oppidum Brisacum, landgraviatum Superioris et Inferioris Alsaciae, Suntgoviam praefecturamque provinciam decem civitatum Imperialium in Alsacia sitarum, scilicet Hagenaw, Colmar, Schletstatt, Weisenburg, Landaw, Oberenhaim, Roshaim, Munster in valle Sancti Gregorii, Käysersberg, Turinckhaim, omnesque pagos et alia quaecunque iura, quae a dicta praefectura dependent, eaque omnia et singula in regem Christianissimum regnumque Galliarum transferunt ita ut dictum oppidum Brisacum cum villis Hochstatt, Niederrimbsing, Harten et Acharen ad communitatem civitatis Brisacensis pertinentibus cumque omni territorio et banno, quatenus se ab antiquo extendit, salvis tamen eiusdem civitatis privilegiis et immunitatibus antehac a domo Austriaca obtentis et impetratis.

[§ 74 IPM ≠ IPO]

Itemque dictus landgraviatus utriusque Alsaciae et Suntgovia, tum etiam praefectura provincialis in dictas decem civitates et loca dependentia itemque omnes vasalli, landsassii, subditi, homines, oppida, castra, villae, arces, sylvae, forestae, auri, argenti aliorumque mineralium fodinae, flumina, rivi, pascua omniaque iura, regalia et appertinentiae absque ulla reservatione cum omnimoda iurisdictione et superioritate supremoque dominio amodo in perpetuum ad regem Christianissimum coronamque Galliae pertineant et dictae coronae incorporata intelligantur absque Caesaris, Imperii domusque Austriacae vel cuiuscunque alterius contradictione, adeo ut nullus omnino Imperator aut familiae Austriacae princeps quicquam iuris aut potestatis in eis praememoratis partibus cis et ultra Rhenum sitis ullo unquam tempore praetendere vel usurpare possit aut debeat.

[§ 75 IPM ≠ IPO]

Sit tamen rex obligatus in eis omnibus et singulis locis catholicam conservare religionem, quemadmodum sub Austriacis principibus conservata fuit, omnesque quae durante hoc bello novitates irreperunt, remove.

[§ 76 IPM ≠ IPO]

Quarto: Christianissimae maiestati eiusque in regno successoribus de consensu Imperatoris totiusque Imperii perpetuum ius sit tenendi praesidium in castro Philipsburg protectionis ergo, ad convenientem tamen numerum restrictum, qui vicinis iustam suspicionis causam praebere non possit, sumptibus duntaxat coronae Galliae sustentandum. Patere etiam debet regi liber transitus per terras et aquas Imperii ad inducendos milites, commeatum et caetera omnia, quibus et quoties opus fuerit.

[§ 77 IPM ≠ IPO]

Rex tamen praeter protectionem, praesidium et transitum in dictum castrum Philipsburg nihil ulterius praetendit, sed ipsa proprietates, omnimoda iurisdictio, possessio omniaque emolumenta, fructus, accessiones, iura, regalia, servitutes, homines, subditi, vasalli et quidquid omnino antiquitus ibidem et in totius episcopatus Spirensis ecclesiarumque illi incorporatarum districtu episcopo et capitulo Spirensi competebat et competere poterat, eisdem in posterum quoque salva, integra et illaesa, excepto tamen iure protectionis, permaneant.

[§ 78 IPM ≠ IPO]

Imperator, Imperium et dominus archidux Oenipontanus Ferdinandus Carolus respective exolvunt ordines, magistratus, officiales et subditos singularum supradictarum ditionum ac locorum vinculis et sacramentis, quibus hucusque sibi domuique Austriae obstricti fuerant, eosque ad subiectionem, obedientiam et fidelitatem regi regnoque Galliae praestandam remittunt obligantque atque ita coronam Galliae in plena iustaque eorum superioritate, proprietate et possessione constituunt renunciantes omnibus in ea iuribus ac praetensionibus ex nunc in perpetuum, idque pro se suisque posteris Imperator, dictus dominus archidux eiusque frater (quatenus praedicta cessio ad ipsos pertinet) peculiari diplomate tum ipsi confirmabunt, tum efficient, ut a rege Hispaniarum Catholico eadem quoque renunciatio in authentica forma extradatur, quod et Imperii totius nomine fiet, quo die subsignabitur praesens tractatus.

[§ 79 IPM ≠ IPO]

Ad maiorem supradictarum cessionum et alienationum validitatem Imperator et Imperium vigore praesentis transactionis expresse derogant omnibus et singulis praedecessorum Imperatorum Sacraeque Romani Imperii decretis, constitutionibus, statutis et consuetudinibus etiam iuramento firmatis aut in posterum firmandis nominatimque capitulationi Caesariae, quatenus alienatio omnimoda bonorum et iurium Imperii prohibetur, simulque in perpetuum excludunt omnes exceptiones et restitutionis vias, quocumque tandem iure tituloque fundari possent.

[§ 80 IPM ≠ IPO]

Conventum est insuper, ut praeter promissam hic inferius a Caesare et Imperii statibus ratihabitionem [vgl. § 111 IPM] in proximis quoque comitiis ex abundantia ratae sint supradictarum ditionum iuriumque abalienationes, ac proinde si in Caesaria capitulatione pactio vel in comitiis propositio deinceps fiat de occupatis distractisve Imperii bonis ac iuribus recuperandis, ea non complectatur aut complecti intelligatur res supraexpressas utpote ex communi ordinum sententia pro publica tranquillitate in alterius dominium legitime translatae, atque easdem in hunc finem ab Imperii matricula expungi placet.

[§ 81 IPM ≠ IPO]

Statim a restitutione Bensfeldae aequabuntur solo eiusdem oppidi munitiones nec non adiacentis fortalitiu Rheinau sicuti quoque Tabernarum Alsatiae, castru Hohenbar et Neoburgi ad Rhenum, neque in praedictis locis ullus miles praesidiarius haberi poterit.

[§ 82 IPM ≠ IPO]

Magistratus et incolae dictae civitatis Tabernarum neutralitatem accurate servent pateatque illac regio militi, quoties postulatum fuerit, tutus ac liber transitus.

Nullae ad Rhenum munitiones in citeriori ripa extrui poterunt Basilea usque Philippiburgum neque ullo molimine deflecti aut interverti fluminis cursus ab una alterave parte.

[§ 83 IPM ≠ IPO]

Quod ad aes alienum attinet, quo camera Ensisheimiana gravata est, dominus archidux Ferdinandus Carolus recipiet in se cum ea parte provinciae, quam rex Christianissimus ipsi restituere debet, tertiam omnium debitorum partem sine distinctione, sive chirographaria sive hypothecaria sint, dummodo utraque sint in forma authentica et vel specialem hypothecam habeant sive in provincias cedendas sive in restituendas vel, si nullam habeant, in libellis rationariis receptorum ad cameram Ensisheimianam respondentium usque ad finem anni millesimi sexcentissimi trigesimi secundi [1632] agnita atque inter debita et credita illius recensita fuerint et pensationum annuarum solutio dictae camerae incubuerit, eamque dissolvat regem pro tali quota indemnem penitus praestando.

[§ 84 IPM ≠ IPO]

Quae vero debita collegiis ordinum ex singulari per Austriacos principes cum ipsis in diacis provincialibus inita conventionem attributa aut ab ipsis ordinibus communi nomine contracta sunt iisque solvenda incumbunt, debet inter eos, qui in ditionem regis veniunt, atque illos, qui sub dominio domus Austriacae remanent, iniri conveniens distributio, ut unaquaeque pars sciat, quantum sibi aeris alieni dissolvendum restet.

[§ 85 IPM ≠ IPO]

Rex Christianissimus restituet domui Austriacae et in specie supradicto domino archiduci Ferdinando Carolo, primogenito quondam archiducis Leopoldi filio, quatuor civitates sylvestres Rheinfelden, Seckingen, Lauffenberg et Walshutum cum omnibus territoriis et balivatibus, villis, pagis, molendinis, sylvis, forestis, vasallis, subditis omnibusque appertinentiis cis et ultra Rhenum itemque comitatum Hawenstein, Sylvam Nigram totamque Superiorem et Inferiorem Brisgoviam et civitates in ea sitas antiquo iure ad domum Austriacam spectantes, scilicet Neuburg, Freyburg, Endingen, Kentzingen, Waldkirch, Villingen, Breunlingen cum omnibus territoriis, item cum omnibus monasteriis, abbatiis, praelaturis, praeposituris ordinumque equestrium commendatariis, cum omnibus balivatibus, baronatibus, castris, fortalitiis, comitibus, baronibus, nobilibus, vasallis, hominibus, subditis, fluminibus, rivis, forestis, sylvis omnibusque regaliis, iuribus, iurisdictionibus, feudis et patronatibus caeterisque omnibus et singulis ad sublime territorii ius patrimoniumque domus Austriacae in toto isto tractu antiquitus spectantibus, totam item Ortnaviam cum civitatibus Imperialibus Offenburg, Gengenbach et Zella ahm Harmersbach, quatenus scilicet praefecturae Ortnaviensi obnoxiae sunt, adeo ut nullus omnino rex Franciae quicquam iuris aut potestatis in his praememoratis partibus cis et ultra Rhenum sitis ullo unquam tempore praetendere aut usurpare possit aut debeat, ita tamen, ut Austriacis principibus praedicta restitutione nihil novi iuris acquiratur.

Libera sint in universum inter utriusque Rheni ripae et provinciarum utrimque adiacentium incolas commercia et comitatus. Inprimis vero libera sit Rheni navigatio, ac neutri parti permissum esto naves transeuntes, descendentes aut ascendentes, impedire, detinere, arrestare aut molestare quocumque praetextu, sola inspectione, quae ad perscrutandas aut visitandas merces fieri consuevit, excepta, nec etiam liceat nova et insolita vectigalia, pedagia, passagia,

datia aut alias eiusmodi exactiones ad Rhenum imponere, sed utraque pars contenta maneat vectigalibus et datiis ordinariis ante hoc bellum sub Austriacorum gubernatione ibidem praestari solitis.

[§ 86 IPM ≠ IPO]

Omnes vasalli, landsassii, subditi, cives, incolae, quicumque cis et ultra Rhenum domui Austriacae, sicut etiam illi, qui immediate Imperio subiecti erant vel alios Imperii ordines ut superiores recognoscunt, non obstante qualicumque confiscatione, translatione, donatione per quoscunque belli duces aut praefectos militiae Suedicae aut confoederatorum post occupatam provinciam facta perque regem Christianissimum ratificata aut proprio motu decreta, statim post publicatam pacem bonis suis immobilibus et stabilibus, sive corporalia sive incorporalia sint, villis, castris, oppidis, fundis, possessionibus restitui debent citra ullam exceptionem meliorationum, expensarum, sumptuum, compensationum, quas moderni possessores quomodolibet obiicere possent, et citra restitutionem mobilium et se moventium et fructuum perceptorum. Quod vero ad confiscationes rerum pondere, numero et mensura consistentium, exactiones, concussiones atque extorsiones intuitu belli factas attinet, earum repetitio ad amputandas lites utrimque penitus cassata et sublata esto.

[§ 87 IPM ≠ IPO]

Teneatur rex Christianissimus non solum episcopus Argentinensem et Basileensem cum civitate Argentinensi, sed etiam reliquos per utramque Alsatiam Romano Imperio immediate subiectos ordines, abbates Murbacensem et Luderensem, abbatissam Andlaviensem, Monasterium in valle Sancti Gregorii, Benedictini ordinis, Palatinos de Lutzelstein, comites et barones de Hanaw, Fleckenstein, Oberstein totiusque Inferioris Alsaciae nobilitatem, item praedictas decem civitates Imperiales, quae praefecturam Haganoensem agnoscunt, in ea libertate et possessione immedietatis erga Imperium Romanum, qua hactenus gavisae sunt, relinquere, ita ut nullam ulterius in eos regiam superioritatem praetendere possit, sed iis iuribus contentus maneat, quaecunque ad domum Austriacam spectabant et per hunc pacificationis tractatum coronae Galliae ceduntur, ita tamen, ut praesenti hac declaratione nihil detractum intelligatur de eo omni supremi dominii iure, quod supra [vgl. §§ 73-74, 78-80 IPM] concessum est.

[§ 88 IPM ≠ IPO]

Item rex Christianissimus pro recompensatione partium ipsi cessarum dicto domino archiduci Ferdinando Carolo solvi curabit tres milliones librarum Turonensium annis proxime sequentibus, scilicet 1649, [16]50 et [16]51 in festo Sancti Joannis Baptistae, quolibet anno tertiam partem, in moneta bona et proba Basileae ad manum domini archiducis eiusde deputatorum.

[§ 89 IPM ≠ IPO]

Praeter dictam pecuniae quantitatem rex Christianissimus tenebitur in se recipere duas tertias debitorum camerae Ensisheimianae sine distinctione, sive chyrographaria sive hypothecaria sint, dummodo utraque sint in forma authentica et vel specialem hypothecam habeant sive in provincias cedendas sive in restituendas vel, si nullam habeant, in libellis rationariis receptorum ad cameram Ensisheimianam respondentium usque ad finem anni 1632 agnita atque inter credita et debita illius recensita fuerint et pensationum annuarum solutio dictae camerae incubuerit, easque dissolvat archiducem pro tali quota prorsus indemnem praestando, utque id aequius fiat, delegabuntur ab utraque parte commissarii statim a subscripto tractatu pacis, qui ante primae pensionis solutionem convenient, quaenam nomina utrique parti expungenda sint.

[§ 90 IPM ≠ IPO]

Curabit rex Christianissimus praefato domino archiduci bona fide absque ulla mora et retardatione restitui omnia et singula literaria documenta, cuiuscunque illa generis sint, quae terras eidem restituendas concernunt, quatenus quidem in cancellaria regiminis et camerae Ensisheimianae aut Brisaci vel etiam in custodia officialium oppidorum et arcium occupatarum reperiuntur.

[§ 91 IPM ≠ IPO]

Quod si talia documenta sint publica, quae cessas etiam terras pro indiviso concernunt, de his archiduci exempla authentica, quotiescunque requisierit, edentur.

[§ 92 IPM ≠ IPO]

Item ne controversiae inter dominos Sabaudiae et Mantuae duces ratione Montisferrati authoribus inclytae recordationis Ferdinando II. Imperatore et Ludovico XIII. Galliarum rege, suarum maiestatum parentibus, definitae et terminatae in christianae reipublicae perniciem aliquando recrudescant, conventum est, quod tractatus Cherasci sexto Aprilis anno Domini 1631 cum subsecuta super eodem ducatu Montisferrati executione firmus stabilisque in omnibus suis articulis in perpetuum manebit, excepto tamen Pinarolo ac pertinentiis inter suam maiestatem Christianissimam ac dominum ducem Sabaudiae definitis et Christianissimo regi regnoque Galliae acquisitis per peculiare tractatus, qui eadem stabilitate et firmitate consistent in iis omnibus, quae translationem aut cessionem Pinaroli et pertinentium concernunt. Si quid tamen in dictis peculiaribus tractatibus contineatur, quod pacem Imperii turbare vel novos in Italia motus post praesens bellum, quod nunc in illa provincia geritur, compositum excitare posset, id nullum et irritum sit, dicta nihilominus cessione in suo robore permanente cum aliis conditionibus, quae tam in favorem ducis Sabaudiae quam regis Christianissimi conventae sunt.

[§ 93 IPM ≠ IPO]

Ideoque et Imperatoria et Christianissima maiestas vicissim promittunt se caeteris omnibus tam ad praedictum tractatum Cherascensem quam executionem spectantibus, et in specie Albam, Trinum eorumque territoria et reliqua loca, nunquam directe vel indirecte, specie iuris aut via facti contraventuras neque ullo auxilio vel favore contravenientem adiuturas, quinimo communi auctoritate datum iri operam, ut ne a quoquam quovis praetextu violetur, cum maxime se obligatum esse declaraverit rex Christianissimus dicti tractatus executionem omnibus modis promovere atque etiam armis tueri eo praesertim fine, ut dictus Sabaudiae dux non obstantibus superioribus clausulis in pacifica Trini et Albae reliquorumque locorum ipsi per dictum tractatum et investituram subsecutam in ducatu Montisferati concessorum et assignatorum possessione semper relinquatur et manuteneatur.

[§ 94 IPM ≠ IPO]

Ut autem omnium dissidiorum et controversiarum semina inter eosdem duces penitus extirpentur, quadringenta et nonaginta quatuor aureorum millia [494.000], quae inclytae memoriae Christianissimus rex Ludovicus XIII. in exonus domini ducis Sabaudiae se domino duci Mantuae soluturum spondit, maiestas Christianissima praesenti parataque pecunia dicto domino duci Mantuae numerari faciet et propterea dominum ducem Sabaudiae eiusque haeredes et successores ab ea obligatione omnino relevabit praestabitque indemnem ab omni petitione, quae ratione vel occasione dictae summae a dicto domino duce Mantuae vel eius successoribus fieri posset, adeo ut imposterum eius nomine, colore, ratione aut praetextu dominus dux Sabaudiae, haeredes aut successores nullam omnino iuris vel facti molestiam aut vexationem a domino duce Mantuae, haeredibus aut successoribus eius patiantur, qui ab hoc die et amodo inantea cum auctoritate et consensu Caesareae et Christianissimae maiestatis

solenni huius publicae pacis instrumenti vigore nullam penitus in tota hac causa actionem contra dominum ducem Sabaudiae eiusque haeredes et successores exercere poterunt.

[§ 95 IPM ≠ IPO]

Caesarea maiestas decenter requisita concedet domino duci Sabaudiae una cum investitura antiquorum feudorum et statuum, qualem in clytae memoriae Ferdinandus II. duci Sabaudiae Victori Amedeo concesserat, investituram quoque locorum, ditionum, statuum omniumque iurium Montisferrati cum appertinentiis, quae illi vigore praedicti tractatus Cherascensis nec non executionis inde subsecutae decreta et remissa fuerunt, sicuti quoque feudorum Novelli, Monfortis, Sinii, Moncherii et Castelleti cum appertinentiis iuxta tenorem instrumenti acquisitionis ab eodem duce Victore Amedeo factae sub 13. Octobris 1634 et congruenter concessionibus seu permissionibus nec non approbationibus Caesareae maiestatis, cum confirmatione quoque omnium et quorumcunque privilegiorum, quae Sabaudiae ducibus hactenus indulta fuerunt, quotiescunque a domino duce Sabaudiae requirentur et postulabuntur.

[§ 96 IPM ≠ IPO]

Item conventum est, quod dux Sabaudiae, haeredes et successores eius nullatenus a Caesarea maiestate turbentur aut inquietentur in superioritate seu iure superioritatis, quod habent in feudis Rocheverani, Olmi et Caesolae cum appertinentiis, quae a Romano Imperio nulla ratione dependent, et revocatis annullatisque donationibus et investituris in dictorum feudorum possessione seu quasi dominus dux manuteneatur et, quatenus opus sit, redintegretur. Parique ratione eiusdem vasallus comes Veruvae quoad eadem feuda Olmi et Caesolae et quartae partis Rocheverani suae possessioni seu quasi restituatur et in eadem plenissime cum fructibus omnibus redintegretur.

[§ 97 IPM ≠ IPO]

Item conventum est, quod Caesarea maiestas restitui faciat comitibus Clementi et Joanni filiis nec non et nepotibus ex filio Octaviano comitis Caroli Cacherani integrum feudum Rochae Arazii cum appertinentiis et dependentibus, quibuscunque non obstantibus.

Similiter declarabit Imperator in investitura ducatus Mantuae comprehendi castra Reggioli et Luzzarae cum suis territoriis et dependentiis, quorum possessionem dux Guastallae duci Mantuae restituere teneatur, reservatis tamen eidem iuribus pro sex millibus scutorum annuorum, quae praetendit, de quibus agere et iudicio experiri coram sua Caesarea maiestate valeat adversus ducem Mantuae.

[§ 98(1) IPM = Art. XVI,1 IPO, § 98(2) IPM ≠ IPO]

Simulatque vero instrumentum pacis a dominis plenipotentariis et legatis subscriptum et signatum fuerit, cesset omnis hostilitas, et quae supra conventa sunt, utrinque e vestigio executioni mandentur, [§ 98(2) IPM] utque id melius et citius adimpleatur, sequenti post subscriptionem die publicatio pacis fiat more solenni et solito per compita civitatum Monasteriensis et Osnabrugensis, post acceptum tamen nuncium, quod subscriptio tractatus facta fuerit in utroque loco, statimque post publicationem factam diversi mittantur cursores ad duces exercituum, qui citatis equis simul iter conficiant, dictis ducibus significant conclusam esse pacem curentque, ut conventa inter ipsos duces die pax et cessatio hostilitatum in singulis exercitibus denuo publicetur omnibusque et singulis belli ministris et civitatum aut fortalitorum gubernatoribus imperetur, ut ab omni hostilitatum genere imposterum abstineant, ita ut, si quid post dictam publicationem attentatum aut via facti mutatum fuerit, id quamprimum reparari et in pristinum statum restitui debeat.

[§ 99 IPM ~ Art. XVI,20 IPO]

Convenient inter se utriusque partis plenipotentiarum intra tempus conclusae et ratificandae pacis de modo, tempore et securitate restitutionis locorum et exactionis militiae, ita ut utraque pars secura esse possit omnia, quae conventa fuerint, sincere adimpletum iri.

[§ 100 IPM = Art. XVI,2 IPO]

Imprimis quidem Imperator per universum Imperium edicta promulget et serio mandet eis, qui hisce pactis et hac pacificatione ad aliquid restituendum vel praestandum obligantur, ut sine tergiversatione et noxa intra tempus conclusae et ratificandae pacis praestent et exequantur transacta, iniungendo tam directoribus (aufschreibenden fürsten) quam praefectis militiae circularis (kreißobristen), ut ad requisitionem restituendorum iuxta ordinem executionis et haec pacta restitutionem cuiusque promoveant et perficiant.

Inseratur etiam edictis clausula, ut quia circuli directores (die aufschreibende fürsten) aut praefecti militiae circularis (kreiß obristen) in causa vel restitutione propria minus idonei executioni esse censentur, hoc in casu, itemque si directores vel praefectum militiae circularis repudiare commissionem contingat, vicini circuli directores aut praefecti militiae circularis eodem executionis munere etiam in alios circulos ad restituendorum requisitionem fungi debeant.

[§ 101 IPM = Art. XVI,3-4 IPO]

Quod si etiam restituendorum aliquis Caesareos commissarios ad alicuius restitutionis, praestationis vel executionis actum necessarios censuerit, quod ipsorum optioni relinquitur, etiam illi sine mora dentur. Quo casu ut rerum transactarum effectus tanto minus impediatur, tam restituentibus quam restituendis liceat statim conclusa et subscripta pacificatione binos aut trinos utrimque nominare commissarios, e quibus Caesarea maiestas unum a restituendo, alterum a restituente nominatum, pares tamen numero ex utraque religione eligat, quibus iniungatur, ut omnia, quae vigore huius transactionis oportet, absque mora exequantur. Sin autem restituentes commissarios nominare neglexerint, Caesarea maiestas ex iis, quos restituendus nominaverit, unum deliget aliumque pro suo arbitrio, observata tamen utrobique diversae religioni addictorum paritate, adiunget, quibus commissionem executionis demandabit non obstantibus exceptionibus in contrarium factis. Ipsi deinde restituendi mox a conclusione pacis de transactorum tenore notum faciant interessatis aliquid restitutum.

[§ 102 IPM = Art. XVI,5 IPO]

Omnes denique et singuli, sive status sive communitates sive privati, sive clerici sive seculares, qui vigore huius transactionis eiusdemque regularum generalium vel specialis expressaeque alicuius dispositionis ad restituendum, cedendum, dandum, faciendum aut aliud quid praestandum obstricti sunt, teneantur statim post promulgata Caesarea edicta et factam restituendi notificationem sine omni tergiversatione vel oppositione clausulae salvatoriae sive generalis sive specialis alicuius supra in amnistia [vgl. §§ 2-46 IPM] positae aut quacunque alia exceptione itemque sine noxa aliqua omnia, ad quae obligantur, restituere, cedere, dare, facere et praestare.

[§ 103 IPM = Art. XVI,6 IPO]

Nec directorum et praefectorum circularis militiae aut commissariorum executioni quisquam sive status sive miles, praesertim praesidiarius, sive quilibet alius sese opponat, sed potius executoribus assistant, liberumque sit dictis executoribus contra eos, qui executionem quovis modo impedire conantur, suis vel etiam restituendorum viribus uti.

[§ 104 IPM = Art. XVI,7 IPO]

Deinde omnes et singuli utriusque partis captivi sine discrimine sagi vel togae eo modo, quo inter exercituum duces cum Caesarea maiestatis approbatione conventum est vel adhuc convenietur, liberi dimittantur.

[§ 105 IPM $\triangleq$ Art. XVI,13 IPO]

Restitutione ex capite amnistiae et gravaminum [vgl. §§ 2-46 und § 47 IPM] facta, liberatis captivis et ratihibitionibus commutatis omnia utriusque partis militaria praesidia, sive Imperatoris eiusque sociorum et foederatorum sive regis Christianissimi et landgraviae Hassiae eorumque foederatorum et adhaerentium aliove quocunque nomine imposita fuerint, ex civitatibus Imperii ac omnibus aliis locis restituendis sine exceptionibus, mora, damno et noxa pari passu educantur.

[§ 106(1) IPM $\triangleq$ Art. XVI,14(1) IPO, § 106(2) IPM $\neq$ IPO]

Loca ipsa, civitates, urbes, oppida, arces, castella, fortalitia, tam quae per regnum Bohemiae aliasque terras Imperatoris domusque Austriacae haereditarias quam caeteros Imperii circulos a partibus belligerantium supradictis occupata et retenta vel per armistitii unius vel alterius partis vel quemcunque alium modum concessa sunt, prioribus et legitimis suis possessoribus et dominis, sive mediati sive immediati Imperii status sint, tam ecclesiasticis quam secularibus, comprehensa libera Imperii nobilitate, absque mora restituantur liberaeque eorum dispositioni sive de iure et consuetudine sive vigore praesentis transactionis competenti permittantur non obstantibus ullis donationibus, infeudationibus, concessionibus (nisi ultro et spontanea status alicuius voluntate alicui factae sint vel fuerint), obligationibus pro redimendis captivis aut avertendis devastationibus incendiisque datis aut aliis quibuscunque titulis in priorum legitimorum dominorum possessorumve praeiudicium acquisitis, cessantibus etiam pactis et foederibus aut quibuscunque aliis exceptionibus praedictae restitutioni adversantibus, quae omnia pro nullis haberi debent, salvis tamen iis, quae et quatenus in praecedentibus articulis circa satisfactionem sacrae maiestatis Christianissimae [vgl. §§ 69-91 IPM] ut et quibusdam Imperii electoribus et principibus [vgl. §§ 8-35, 48-60 IPM] factis concessionibus et aequivalentibus compensationibus aliter excepta et disposita sunt.

Nec mentio regis Catholici [vgl. Art. I IPO und Art. XVII,10 IPO] et nominatio ducis Lotharingiae [vgl. Art. XVII,10 IPO] in instrumento Caesareo-Suedico facta, minus praedicatum landgravii Alsatae Imperatori attributum [vgl. die Präambel des IPO sowie die kaiserlichen Titulaturen in den Vollmachten der kaiserlichen und schwedischen Gesandten, Text: APW III B 1/1, 160 Z. 3, 160 Z. 14, 162 Z. 7, 162 Z. 16] Christianissimo regi ullum praeiudicium afferant, nec ea, quae circa satisfactionem militiae Suecicae [vgl. Art. XVI,8-10 und 12 IPO] conventa sunt, ullum respectu suae maiestatis sortiantur effectum.

[§ 107 IPM $\triangleq$ Art. XVI,14(2) IPO]

Atque haec restitutio locorum occupatorum tam a Caesarea maiestate quam a rege Christianissimo et utriusque sociis, foederatis et adhaerentibus fiat reciproce et bona fide.

[§ 108 IPM = Art. XVI,15-16 IPO]

Restituantur etiam archiva et documenta literaria aliaque mobilia ut et tormenta bellica, quae in dictis locis tempore occupationis reperta sunt et adhuc ibi salva reperiuntur. Quae vero post occupationem aliunde eo invecta sunt, sive in praeliis capta sive ad usum et custodiam eo per occupantes illata fuerunt, una cum annexis ut et bellico apparatu iisdem quoque secum exportare et avehere liceat.

Teneantur subditi cuiusque loci decedentibus praesidiis et militibus currus, equos et naves cum necessario victu pro omnibus necessariis avehendis ad loca in Imperio destinata absque pretio subministrare; quos currus, equos et naves restituere debent praefecti praesidiorum militumque hoc modo discedentium sine dolo et fraude. Liberent etiam statuum subditi se invicem ab hoc

onere vecturae de uno territorio in aliud, donec ad loca in Imperio destinata pervenerint. Nec praesidiorum aut aliis militiae praefectis aut officialibus liceat subditos eorumque currus, equos, naves et similia eorum usibus commodata, omnia vel singula, extra dominorum suorum, multo minus Imperii fines secum trahere, eoque nomine obsidibus cavere teneantur.

[§ 109 IPM = Art. XVI,17-18 IPO]

Reddita vero, sive maritima sive limitanea sive mediterranea fuerint, dicta loca ab ulterioribus omnibus durantibus hisce bellorum motibus introductis praesidiis perpetuo posthac libera sunt et dominorum suorum (salvo de caetero cuiusque iure) liberae dispositioni relinquuntur. Nulli autem civitati vel nunc vel in futurum ullo praeiudicio damnove cedat, quod ab alterutra parte belligerantium occupata et insessa fuerat, sed omnes et singulae cum omnibus et singulis civibus et incolis tam universalis amnistiae quam caeteris huius pacificationis beneficiis gaudeant iisque de caetero omnia sua iura et privilegia in sacris et profanis, quae ante hos motus habuerunt, sarta tectaque maneant, salvis tamen iuribus superioritatis cum inde dependentibus pro singulis quarumcunque dominis.

[§ 110 IPM = Art. XVI,19 IPO]

Denique omnium belligerantium in Imperio partium copiae et exercitus dimittantur et exauctorentur, eo tantum numero in suos cuiusque proprios status traducto, quem quaeque pars pro sua securitate iudicaverit necessarium.

[§ 111 IPM $\triangleq$ Art. XVII,1 IPO]

Pacem hoc modo conclusam promittunt Caesarei et regii ordinumque Imperii legati et plenipotentiarii respective ab Imperatore et Christianissimo rege Sacrique Imperii Romani electoribus, principibus et statibus ad formam hic mutuo placitam ratihabitu iri seseque infallibiliter praestituros, ut solennia ratihabitionum instrumenta intra spacium octo septimanarum a die subscriptionis computandarum Monasterii praesententur et reciproce riteque commutentur.

[§ 112 IPM = Art. XVII,2 IPO]

Pro maiori etiam horum omnium et singulorum pactorum firmitudine et securitate sit haec transactio perpetua lex et pragmatica Imperii sanctio imposterum aequae ac aliae leges et constitutiones fundamentales Imperii nominatim proximo Imperii recessui ipsique capitulationi Caesariae inserenda, obligans non minus absentes quam praesentes, ecclesiasticos aequae ac politicos, sive status Imperii sint sive non, eaque tam Caesareis procerumque consiliariis et officialibus quam tribunalium omnium iudicibus et assessoribus tanquam regula, quam perpetuo sequantur, praescripta.

[§ 113 IPM = Art. XVII,3 IPO]

Contra hanc transactionem ullumve eius articulum aut clausulam nulla iura canonica vel civilia, communia vel specialia consiliorum decreta, privilegia, indulta, edicta, commissiones, inhibitiones, mandata, decreta, rescripta, litispententiae, quocumque tempore latae sententiae, res iudicatae, capitulationes Caesariae et aliae, religiosorum ordinum regulae aut exemptiones, sive praeteriti sive futuri temporis protestationes, contradictiones, appellationes, investiturae, transactiones, iuramenta, renunciationes, pacta seu dedititia seu alia, multo minus edictum anni 1629 vel transactio Pragensis cum suis appendicibus [1635] aut concordata cum Pontificibus aut interimistica anno 1548 ullave alia statuta sive politica sive ecclesiastica, decreta, dispensationes, absolutiones vel ullae aliae, quocumque nomine aut praetextu excogitari poterint, exceptiones unquam allegentur, audiantur aut admittantur nec usquam contra hanc

transactionem in petitorio aut possessorio seu inhibitorii seu alii processus vel commissiones unquam decernantur.

[§ 114 IPM = Art. XVII,4 IPO]

Qui vero huic transactioni vel paci publicae consilio vel ope contraverit vel executioni aut restitutioni repugnaverit vel etiam legitimo modo supra convento [vgl. §§ 100-103 IPM] et sine excessu facta restitutione sine legitima causae cognitione et ordinaria iuris executione restitutum de novo gravare tentaverit, sive clericus sive laicus fuerit, poenam fractae pacis ipso iure et facto incurrat, contraque eum iuxta constitutiones Imperii restitutio et praestatio cum pleno effectu decernatur et demandetur.

[§ 115 IPM = Art. XVII,5 IPO]

Pax vero conclusa nihilominus in suo robore permaneat, teneanturque omnes huius transactionis consortes universas et singulas huius pacis leges contra quemcunque sine religionis distinctione tueri et protegere, et si quid eorum a quocunque violari contigerit, laesus laedentem inprimis quidem a via facti dehortetur causa ipsa vel amicabili compositioni vel iuris disceptationi submissa.

[§ 116 IPM = Art. XVII,6-7 IPO]

Veruntamen si neutro horum modorum intra spacium trium annorum terminetur controversia, teneantur omnes et singuli huius transactionis consortes iunctis cum parte laesa consiliis viribusque arma sumere ad repellendam iniuriam a passo moniti, quod nec amicitiae nec iuris via locum invenerit, salva tamen de caetero uniuscuiusque iurisdictione iustitiaeque iuxta cuiusque principis aut status leges et constitutiones competenti administratione.

Et nulli omnino statuum Imperii liceat ius suum vi vel armis persequi, sed si quid controversiae sive iam exortum sit sive posthac inciderit, unusquisque iure experiatur; secus faciens reus sit fractae pacis. Quae vero iudicis sententia definita fuerint, sine discrimine statuum executioni mandentur, prout Imperii leges de exequendis sententiis constituunt.

[§ 117 IPM = Art. XVII,8 IPO]

Ut etiam pax publica tanto melius conservari possit, redintegrentur circuli, et statim ac undecunque turbarum vel motuum aliqua initia apparent, observentur ea, quae in constitutionibus Imperii de pacis publicae executione et conservatione disposita sunt.

[§ 118 IPM = Art. XVII,9 IPO]

Quoties autem milites quavis occasione aut quocunque tempore per aliorum territoria aut fines aliquis ducere velit, transitus huiusmodi instituatur eius, ad quem transeuntes milites pertinent, sumptu atque adeo sine maleficio, damno et noxa eorum, quorum per territoria ducuntur, ac denique omnino observentur, quae de conservatione pacis publicae Imperii constitutiones decernunt et ordinant.

[§ 119 IPM ~ Art. XVII,10-11 IPO]

Sub hoc praesenti pacis tractatu comprehendentur illi, qui ante permutationem ratificationis vel inter sex menses postea ab una alteraque parte ex communi consensu nominabuntur. Interim tamen utriusque placito comprehenditur respublica Veneta uti mediatrix huius tractatus. Ducibus quoque Sabaudiae et Mutinae, quod pro rege Christianissimo in Italia bellum gesserint et etiamnum gerant, nullum unquam adferat praeiudicium.

[§ 120 IPM $\triangleq$ Art. XVII,12 IPO]

In quorum omnium et singulorum fidem maiusque robur tam Caesarei quam regii legati, nomine vero omnium electorum, principum ac statuum Imperii ad hunc actum specialiter ab ipso (vigore conclusi die XIII. Octobris anni infra mentionati facti [Text: APW III B 1/1 Nr. 26] et ipsa die subscriptionis sub sigillo cancellariae Moguntinae legato Gallico extraditi) deputati, nimirum electoralis Moguntinus, dominus Nicolaus Georgius de Reigersperg, eques, cancellarius; electoralis Bavaricus, dominus Joannes Adolphus Krebs, consiliarius intimus; electoralis Saxonicus, dominus Joannes Leuber, consiliarius; electoralis Brandenburgicus, dominus Joannes comes in Sain et Wittgenstein, dominus in Homburg et Vallendar, consiliarius intimus; nomine domus Austriacae dominus Georgius Ulricus comes a Wolkenstain, consiliarius Caesareo-aulicus; dominus Cornelius Gobelius, episcopi Bambergensis consiliarius; dominus Sebastianus Meel, episcopi Herbipolensis consiliarius intimus; dominus Joannes Ernestus, ducis Bavariae consiliarius aulicus; dominus Wolffgangus Conradus a Tumbshirn, consiliarius aulicus Saxonico-Altenburgensis et Coburgensis; dominus Augustus Carpzovius, consiliarius Saxonico-Altenburgensis et Coburgensis; dominus Joannes Frombhold, domus Brandenburgicae-Culmbacensis et -Onoltzbacensis consiliarius intimus; dominus Henricus Langenbeck, iurisconsultus, domus Brunsvico-Lunaeburgicae lineae Cellensis consiliarius intimus; dominus Iacobus Lampadius, iurisconsultus, lineae Calenbergensis consiliarius intimus et procancellarius; nomine comitum scamni Wetteraviensis dominus Matthaeus Wesembecius, iurisconsultus et consiliarius; nomine utriusque scamni dominus Marcus Otto, Argentoratensis, dominus Joannes Iacobus Wolff, Ratisbonensis, dominus David Gloxinus, Lubecensis, et dominus Jodocus Christophorus Kress a Kressenstain, Norimbergensis reipublicae respective syndici, senatores, consilarii et advocati, praesens pacis instrumentum manibus sigillisque propriis muniverunt ac firmarunt, dictique ordinum deputati principalium suorum ratificationes formula conventa termino supra constituto [vgl. § 111 IPM] sese extradituros polliciti sunt reliquis statuum plenipotentariis liberum relinquendo, velint an nolint nomina sua subsignare suorumque principalium ratificationes accersere, sed hoc pacto atque lege, ut subscriptione iam nominatorum deputatorum reliqui status omnes et singuli, qui subscriptione et ratificatione supersedent, tam firmiter ad observantiam et manutenentiam eorum, quae in hoc pacificationis instrumento continentur, obligati sint, ac si ab ipsis subscriptio fuerit facta et exhibita ratificatio, nec ulla a directorio Imperii Romani contra subscriptionem a memoratis deputatis factam recipiatur aut valeat vel protestatio vel contradictio.

Acta sunt haec Monasterii Westphalorum die vigesima quarta mensis Octobris anno Christi millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo.